

Mål C-398/23**Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler****Datum för ingivande:**

29 juni 2023

Domstol som begär förhandsavgörande:

Sofiyski gradski sad (Bulgarien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

29 juni 2023

Tilltalad:

PT

Saken i det nationella målet

Brottmålsprocess mot 41 personer, vilken avser ledning av en organiserad brottslig sammanslutning vars syfte var att distribuera narkotika, samt deltagande i nämnda sammanslutning.

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Tolkning av artiklarna 4 och 5 i rambeslut 2004/757, artikel 4 i rambeslut 2008/841, artikel 6 i direktiv 2012/13 och artiklarna 20, 47, 48 och 52 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan).

Frågor som har hänskjutits för förhandsavgörande

Är en nationell lagstiftning, enligt vilken det för en överenskommelse som avslutar brottmålsprocessen mot en tilltalad krävs samtycke av övriga medtilltalade och deras ombud när förfarandet befinner sig i domstol, , medan sådant samtycke däremot inte krävs under förundersökningen, förenlig med artikel 4.1 och artikel 5 i rambeslut 2004/757 och artikel 4 i rambeslut 2008/841 jämförd med artikel 20 i stadgan?

Är en nationell lagstiftning, vilken begränsar en tilltalads möjlighet att få en överenskommelse (varigenom den tilltalade erhåller en nedsatt påföljd) som denne ingått prövad i sak inför domstol genom ett krav på att de medtilltalades samtycke ska inhämtas, förenlig med artikel 4.1 i rambeslut 2004/757 jämförd med artikel 48.2 och artikel 52.1 i stadgan?

Är en nationell lagstiftning, enligt vilken ovannämnda begränsning även inträder som en följd av att den tilltalade erhåller utförlig information om anklagelsen, förenlig med artikel 6.3 jämförd med artikel 6.1 i direktiv 2012/13, jämförda med artikel 47.1 och artikel 52.1 i stadgan?

Anförda unionsbestämmelser och anförd praxis från EU-domstolen

Fördraget om Europeiska unionen

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna

Rådets rambeslut 2004/757/RIF av den 25 oktober 2004 om minimibestämmelser för brottsrekvisit och påföljder för olaglig narkotikahandel (EUT L 335, 2004, s. 8)

Rådets rambeslut 2008/841/RIF av den 24 oktober 2008 om kampen mot organiserad brottslighet (EUT L 300, 2008, s. 42)

Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/13/EU av den 22 maj 2012 om rätten till information vid straffrättsliga förfaranden (EUT L 142, 2012, s. 1)

Dom av den 6 juni 2023, O. G. (Europeisk arresteringsorder utfärdad mot en tredjelandsmedborgare) (C-700/21, EU:C:2023:444)

Dom av den 13 juni 2019, Moro (C-646/17, EU:C:2019:489)

Anförda nationella bestämmelser

Nationell processlag [Nakazatelno-protsesualen kodeks, straffprocesslagen] (nedan kallad NPK) – artikel 381 (överenskommelse mellan åklagaren och den person/de personer som delgivits brottsmisstankes försvarare, vilken avslutar förfarandet och som ingåtts under förundersökningen), artikel 382 (domstolens godkännande av en överenskommelse som ingåtts under förundersökningen), artikel 384 (domstolens godkännande av en överenskommelse mellan åklagaren och försvararen för den person/de personer som delgivits brottsmisstanke, vilken avslutar förfarandet och som ingåtts under domstolsförfarandet), artikel 383 (rättsföljderna av en godkänd överenskommelse likställs med en lagkraftvunnen dom), artikel 188.1 punkt 1 (vittnesförhör med en person som delgivits brottsmisstanke/en tilltalad avseende vilken förfarandet avslutats genom en överenskommelse/en lagkraftvunnen dom), artikel 120.1 andra punktsatsen NPK (vittnets skyldigheter).

Terminologi som används i begäran om förhandsavgörande

”Person som delgivits brottsmisstanke” är den person som under förundersökningen hålls straffrättsligt ansvarig genom antagandet av en konkret rättsakt (beslut om delgivning av brottsmisstanke) som innehåller uppgifter om gärningen som läggs honom till last och den rättsliga kvalificeringen av gärningen, och genom vilken den berörda personen tillhandahålls allmän information om misstankarna.

”Förundersökning” är den förberedande delen av brottmålsprocessen, vars syfte är att inhämta bevis och bereda åklagarmyndigheten möjlighet att besluta om ingivande av en stämningsansökan till domstolen.

”Tilltalad” är den person (personen som delgavs brottsmisstanke under förundersökningen) som avses i en stämningsansökan som inges till domstol (domstolsförfarandet), i vilken de faktiska och rättsliga grunderna för åtalet beskrivs utförligt.

”Domstolsförfarandet” är det egentliga, centrala skedet av brottmålsprocessen, vilket inleds genom att åklagarmyndigheten lämnar in stämningsansökan till domstolen.

Överenskommelsen

Om personen som delgivits brottsmisstanke/den tilltalade erkänner sig skyldig till den gärning som lagts honom till last kan dennes advokat ingå en överenskommelse med åklagarmyndigheten (artikel 381.1 och artikel 384 NPK). Om det finns flera personer som delgivits brottsmisstanke/tilltalade kan en sådan överenskommelse ingås separat och självständigt av var och en av dem (artikel 381.7 och artikel 384 NPK).

Överenskommelsen ersätter en dom i saken. I överenskommelsen anges alla uppgifter som ett avgörande i sak (dom) ska innehålla, nämligen uppgift om gärningen som personen som delgivits brottsmisstanke/den tilltalade begått och den rättsliga kvalificeringen av gärningen, samt uppgift om vilken typ av påföljd som utdöms och påföljdsnivån (och andra uppgifter) (artikel 381.5 och artikel 384 NPK).

I överenskommelsen fastställs ofta en mildare påföljd än den som skulle ha utdömts i ett ordinarie förfarande (artikel 381.4 och artikel 384 NPK).

Åklagaren och advokaten undertecknar överenskommelsen. Om personen som delgivits brottsmisstanke/den tilltalade samtycker till överenskommelsen ska även denne underteckna överenskommelsen och godtar då att saken inte prövas inom ramen för det ordinarie förfarandet (artikel 381.6 och artikel 384 NPK).

Parterna (till överenskommelsen) ansöker därefter vid domstolen om att överenskommelsen ska godkännas (artikel 382.1 och artikel 384 NPK).

Domstolen ska godkänna överenskommelsen om den anser att den är lagenlig (artikel 382.7 och artikel 384 NPK).

Inom ramen för en brottmålsprocess kan en överenskommelse ingås både under förundersökningen och under själva domstolsförfarandet (artiklarna 381 och 384 NPK).

Om överenskommelsen ingås under förundersökningen (det vill säga efter att försvaret, såsom angetts ovan, informerats om misstankarna i generella drag genom beslutet om delgivning av brottsmisstanke) räcker det om endast åklagaren, försvararen och personen som delgetts brottsmisstanke samtycker till överenskommelsen, utan att det krävs samtycke från de övriga personerna som delgetts misstanke om brott och deras försvarare (artikel 381.6 NPK).

Om överenskommelsen ingås under domstolsförfarandet (det vill säga efter att stämmningsansökan ingetts till domstolen och delgivits försvaret och den tilltalade) krävs även samtycke från alla parter i domstolsförfarandet, inbegripet de medtilltalade och deras försvarare (artikel 384.3 NPK).

I förevarande mål krävs nämligen enligt artikel 384.3 NPK att de övriga 39 medtilltalade och deras försvarare samtycker för att överenskommelsen som ingåtts av PT ska kunna godkännas.

En överenskommelse som godkänts av domstolen under förundersökningen eller domstolsförfarandet i brottmålet har samma verkan som en lagakraftvunnen dom (artikel 383.1 NPK), vilket innebär att personen som delgivits brottsmisstanke/den tilltalade, med avseende på vilken förfarandet avslutats genom en överenskommelse, kan höras som vittne i det aktuella förfarandet (vilket fortsätter med avseende på de övriga personerna som delgivits brottsmisstanke/de medtilltalade) (artikel 118.1 punkt 1 NPK).

Ett vittne är (till skillnad från personer som delgivits brottsmisstanke/tilltalade, som har rätt att inte yttra sig) skyldigt att berätta allt som han eller hon vet om saken (artikel 120.1 andra punktsatsen NPK) och kan endast vägra att yttra sig i undantagsfall.

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i det nationella målet

- 1 En brottmålsprocess pågår mot 41 personer, vilken avser ledning och deltagande i en organiserad brottslig sammanslutning vars syfte var att distribuera narkotika – kokain, heroin, marijuana, amfetamin, metamfetamin och MDMA – för ekonomisk vinning. En av dessa personer är PT och en annan SD. Dessutom har åtal väckts beträffande vissa andra brott – närmare bestämt mot PT, för att han innehåft kokain i distributionssyfte, och mot SD, för att han odlat marijuana för nämnda organiserade brottsliga sammanslutnings behov.

- 2 Ursprungligen ingavs en stämningsansökan den 25 mars 2020, men av processuella skäl – nämligen till följd av dess oklara innehåll som inte gjorde det möjligt för de tilltalade att förstå vilka gärningar som lades dem till last – återförvisades ärendet till åklagarmyndigheten för att dessa fel skulle åtgärdas.
- 3 Den 26 augusti 2020, det vill säga under förundersökningen, ingick åklagaren och SD:s advokat en överenskommelse genom vilken SD erkände sig skyldig i utbyte mot en nedsatt påföljd.

Samtycke till överenskommelsens godkännande inhämtades inte från de 40 medtilltalade.

Domstolen (inte den hänskjutande domstolen) godkände överenskommelsen den 1 september 2020.

- 4 Den 28 augusti 2020 ingav Spetsializirana prokuratura (specialiserade åklagarmyndigheten, Bulgarien) en ny, korrigerad version av stämningsansökan. Domstolsförfarandet återupptogs vid den hänskjutande domstolen. Denna gång fastställdes att åtalet var tydligt och detaljerat och kunde läggas till grund för att inleda domstolsförfarandet.
- 5 Efter att ha fått kännedom om det nya, korrigerade åtalet ansökte PT om att få erkänna sig skyldig och ingå en överenskommelse för att erhålla en nedsatt påföljd. Mot denna bakgrund ingick åklagaren och PT:s advokat den 17 november 2020 en överenskommelse genom vilken PT erkände sig skyldig. Ett fängelsestraff på tre år utdömdes, vilket omvandlades till fem år villkorligt. En annan domstol (inte den hänskjutande domstolen) vägrade godkänna denna överenskommelse genom beslut av den 21 januari 2021, då samtliga övriga tilltalade och deras advokater inte lämnat sitt samtycke.
- 6 Den 10 maj 2022 ingick åklagaren och PT:s advokat samma överenskommelse på nytt. På grundval av unionsrättsliga bestämmelser gjorde de gällande att domstolen inte behöver inhämta de övriga medtilltalades samtycke för att godkänna överenskommelsen.
- 7 Den 18 maj 2022 fann en annan domstol (inte den hänskjutande domstolen) att de andra rättegångsdeltagarnas samtycke krävs för att den ska kunna godkänna överenskommelsen och att den följaktligen inte ska godkännas på denna grund (det vill säga utan att underrätta de övriga 39 medtilltalade om överenskommelsen och inhämta deras samtycke).
- 8 Samma dag, direkt efter vägran att godkänna överenskommelsen, bekräftade parterna till överenskommelsen – åklagaren, PT och hans advokat – för den hänskjutande domstolen att de önskade ingå en sådan överenskommelse. De vidhöll i synnerhet sin uppfattning att det inte krävs att de andra medtilltalade lämnar sitt samtycke till överenskommelsen.

- 9 Den hänskjutande domstolen har framhållit att den andra överenskommelsen inte godkändes med motiveringen att de medtilltalade och deras advokater inte samtyckt till densamma, trots att några yttranden över huvud taget inte inhämtats från dem. I synnerhet kan vägran att lämna samtycke till den första överenskommelsen som ingicks den 17 november 2020 inte föranleda slutsatsen att samtycke inte kommer att lämnas till den andra överenskommelsen som ingicks den 10 maj 2022.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

- 10 I det aktuella målet ska den hänskjutande domstolen pröva huruvida det krävs att de övriga 39 medtilltalade samtycker till överenskommelsen som PT:s advokat och åklagaren ingått i brottmålsprocessen som pågår vid nämnda domstol beträffande deltagande i en organiserad brottslig sammanslutning, vars syfte var att distribuera narkotika, och beträffande innehav av droger i distributionssyfte.
- 11 I detta sammanhang har den hänskjutande domstolen redan hänskjutit en begäran om förhandsavgörande i mål C-432/22 som fortfarande pågår. Med hänsyn till EU-domstolens senaste rättspraxis i mål C-700/21 har den hänskjutande domstolen emellertid beslutat sig för att ställa samma fråga från en annan utgångspunkt.
- 12 Eftersom den tolkning som nu begärs avser bestämmelser i stadgan (artiklarna 20 och 47), vilka endast är tillämpliga när unionsrätten är tillämplig, har domstolen framfört vissa överväganden i detta avseende.
- 13 Eftersom ingåendet av en överenskommelse är ett sätt att utdöma en påföljd, omfattas det av tillämpningsområdet för artikel 4.1 i rambeslut 2004/757, som rör arten av och omfattningen av den påföljd som kan utdömas för gärningar som har samband med innehav av narkotika i distributionssyfte och som kräver att straffet ska vara effektivt, proportionerligt och avskräckande.
- 14 Den hänskjutande domstolen anser vidare att överenskommelsen även utgör en åtgärd i den mening som avses i artikel 5 i rambeslut 2004/757 och artikel 4 i rambeslut 2008/841, i vilka det föreskrivs en möjlighet att utdöma en lägre påföljd om personen som delgivits brottsmisstanke/den tilltalade samarbetar. Den hänskjutande domstolen har i detta sammanhang påpekat att överenskommelsen är ett rättsligt instrument för att få personen som delgivits brottsmisstanke/den tilltalade att upphöra med brottsliga handlingar och att den gör det möjligt för denne att lämna vittnesmål beträffande de medtilltalades handlingar i den mån som överenskommelsen innehåller ett krav på att vederbörande senare hörs som vittne.
- 15 Mot denna bakgrund anser den hänskjutande domstolen att det nationella rättsinstitutet överenskommelse – oberoende av den omständigheten att de nationella bestämmelserna infördes innan rambesluten antogs – genomför

motsvarande bestämmelser i rambeslut 2004/757 (artikel 4.1 och artikel 5) och rambeslut 2008/841 (artikel 4), vilket således innebär att stadgan är tillämplig.

Fråga 1

- 16 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida den nationella lagstiftningen som rör överenskommelser, och som till innehållet genomför artikel 4.1 och artikel 5 i rambeslut 2004/757 och artikel 4 i rambeslut 2008/841, är förenliga med principen om likhet inför lagen som garanteras i artikel 20 i stadgan.
- 17 Den hänskjutande domstolen har hänvisat till EU-domstolens rättspraxis, enligt vilken en medlemsstat inte kan anses ha ett obegränsat handlingsutrymme när den införlivar unionslagstiftning och att medlemsstaterna är skyldiga att iakttä de grundläggande principerna enligt artikel 6.1 i fördraget om Europeiska unionen, inbegripet principen om likhet inför lagen som garanteras i artikel 20 i stadgan (C-700/21, punkterna 39 och 40). Enligt denna princip krävs att jämförbara situationer inte får behandlas på olika sätt och att olika situationer inte får behandlas likadant utom om sådan behandling kan motiveras objektivt.
- 18 I detta sammanhang har den hänskjutande domstolen framfört argumentet att personer som delgivits misstanke om brott och tilltalade har likvärdiga berättigade intressen när en överenskommelse ingås. De befinner sig i en jämförbar situation med avseende på den nationella lagstiftningens syfte, mål och principer. Trots att de omfattas av samma villkor inom tillämpningsområdet för rambeslut 2004/757 och 2008/841, vars bestämmelser inte skiljer mellan huruvida överenskommelsen ingås under förundersökningsskedet eller domstolsförfarandet, behandlas de olika.
- 19 Den hänskjutande domstolen har uppgett att den nationella lagstiftningen om överenskommelser som rör en tilltalad föreskriver att det endast är nödvändigt att inhämta de medtilltalades och deras ombuds samtycke om överenskommelsen ingås under domstolsskedet av förfarandet. Den domstol som ska avgöra om överenskommelsen ska godkännas saknar behörighet att, med beaktande av de konkreta omständigheterna i målet, bedöma huruvida de medtilltalades samtycke ska inhämtas (det vill säga om det är en nödvändig förutsättning) eller inte.

Fråga 2

- 20 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan för att få klarhet i huruvida den nationella lagstiftningen om överenskommelser som ingås under domstolsförfarandet utgör en begränsning av rätten till försvar, som garanteras i artikel 48 i stadgan och som en tilltalad som PT enligt unionsrätten åtnjuter enligt artikel 4.1 i rambeslut 2004/757 och, om så är fallet, huruvida en sådan begränsning är förenlig med artikel 52 i stadgan.
- 21 Den hänskjutande domstolen har i detta sammanhang påpekat att begreppet "rätten till försvar" i artikel 48.2 i stadgan inte hänvisar till nationell rätt, utan har en självständig innebörd, vilket innebär att det endast ankommer på Europeiska

unionens domstol att bedöma huruvida överenskommelser (oberoende av om de ingåtts under förundersökningen eller domstolsförfarandet), såsom de reglerats i den bulgariska lagstiftningen, utgör ett rättsmedel och huruvida dess effektivitet begränsats på ett lagenligt sätt.

- 22 Trots en motstridig och icke bindande nationell rättspraxis från Varhoven kasatsionen sad (Högsta domstolen) (VKS) beträffande rätten för en person som delgivits misstanke om brott/den tilltalade att ingå en överenskommelse, anser den hänskjutande domstolen att det är just rätten att ingå en överenskommelse som aktualiseras, eftersom den domstol som behandlar överenskommelsen är skyldig att fatta beslut om dess innehåll, och överenskommelsen innebär att en lägre påföljd utdöms.
- 23 Mot bakgrund av ovanstående överväganden anser den hänskjutande domstolen att den nationella lagstiftningen beträffande överenskommelser som ingås under domstolsförfarandet (artikel 384.3 NPK) utgör en väsentlig begränsning av detta rättsmedel på ett sätt som frångår det dess ändamålsenliga verkan. I förevarande mål förefaller det omöjligt att erhålla samtycke från de övriga 39 medtilltalade för att PT i tillämpliga fall ska kunna erhålla den påföljd som föreskrivs i överenskommelsen, vilken är lindrigare än den som skulle ha utdömts om förfarandet avslutades genom en fällande dom.
- 24 Den hänskjutande domstolen anser att den aktuella begränsningen av möjligheten att ingå en överenskommelse under domstolsförfarandet, trots att den föreskrivs i lag, inte svarar mot mål av allmänt samhällsintresse eller behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter i den mening som avses i artikel 52 i stadgan, i synnerhet då inga målsägande är parter i målet.
- 25 Den hänskjutande domstolen anser att de medtilltalades intressen inte omfattas av tillämpningsområdet för artikel 52 i stadgan i den mån som deras intresse av att motsätta sig överenskommelsen som PT ingått grundas på att han senare kan vittna mot dem till följd av denna. Detta intresse är därför inte berättigat.

Fråga 3

- 26 Den hänskjutande domstolen har ställt den tredje frågan för att få klarhet i huruvida den nationella lagstiftningen om överenskommelser som ingås under domstolsförfarandet även utgör en begränsning av rätten till ett effektivt rättsmedel genom att begränsa en rättighet som garanteras i artikel 47 i stadgan och som enligt unionsrätten tillkommer en tilltalad som PT enligt artikel 6.3 i direktiv 2012/13, och, om så är fallet, huruvida en sådan begränsning är förenlig med artikel 52 i stadgan.
- 27 Den hänskjutande domstolen anser att den nationella lagstiftningen om överenskommelser som ingås under domstolsförfarandet (artikel 384.3 NPK) utgör ett felaktigt införlivande av artikel 6.1 i direktiv 2012/13.

- 28 Tillämpningen av den nationella lagstiftningen, enligt vilken en person som delgivits brottsmisstanke endast får ingå en överenskommelse utan samtycke från de övriga personerna som delgivits misstanke under förundersökningsskedet, men däremot måste inhämta ett samtycke från dem när ärendet tagits upp inför domstol, leder till följande resultat: Genom att en person som anklagas för brott utövar sin rätt att få tillgång till den fullständiga texten till stämningsansökan i enlighet med artikel 6.3 i direktiv 2012/13 förlorar vederbörande möjligheten att ingå en överenskommelse utan att först inhämta de övriga medtilltalades samtycke.
- 29 Det innebär att en person som delgivits misstanke och godtar den mer allmänna beskrivningen av anklagelserna i delgivningen av brottsmisstanke, ingår en överenskommelse enbart på grund av de ofullständiga uppgifter som denna handling innehåller och får till stånd en domstolsprövning av överenskommelsen, kan göra så utan att vara beroende av att de andra medtilltalade samtycker till det. Om den berörda personen däremot väntar fram till dess att han fått ta del av stämningsansökan för att få full kännedom om anklagelsen mot honom och därefter, med full kännedom om de faktiska omständigheterna, ingår en överenskommelse, måste han emellertid – så snart överenskommelsen med åklagarmyndigheten ingåtts – inhämta de medtilltalades samtycke för att domstolen ska kunna pröva överenskommelsen i sak.
- 30 Den hänskjutande domstolen anser att utövandet av den rätt som föreskrivs i artikel 6.3 i direktiv 2012/13 har en direkt inverkan på effektiviteten av de rättsmedel som den tilltalade har enligt nationell rätt, och i synnerhet begränsar utövandet av denna rätt möjligheten att ingå en överenskommelse. Härav följer slutsatsen att den tilltalades rätt att bli informerad om anklagelsen i hög utsträckning förlorar sin ändamålsenliga verkan, vilket emellertid är en förutsättning för att säkerställa ett rättvist förfarande, även vad gäller ett effektivt utövande av rätten till försvar.
- 31 Den ändamålsenliga verkan av den utförliga informationen om anklagelsen i enlighet med artikel 6.3 i samma direktiv kommer även till uttryck i den tilltalades möjlighet att, med full kännedom om omständigheterna, besluta hur den tilltalade vill utöva sin rätt till försvar, inbegripet ingåendet av en överenskommelse. Samtidigt ställs den tilltalade under domstolsförfarandet, som en automatiskt följd av att denna rätt utövas, inför begränsningen att samtycke måste inhämtas från alla medtilltalade och deras advokater som en förutsättning för att domstolen ska kunna pröva överenskommelsen i sak.
- 32 Den hänskjutande domstolen anser att en sådan begränsning endast kan motiveras mot bakgrund av artikel 52 i stadgan och har i detta avseende hänvisat till sin bedömning beträffande den andra tolkningsfrågan.
- 33 Den hänskjutande domstolen har angett att situationen i förevarande mål skiljer sig från situationen i mål C-646/17 på så sätt att PT inte själv genom sitt agerande har gett upphov till begränsningen avseende domstolens prövning av den ingångna

överenskommelsen. Ett motsatt synsätt skulle i praktiken innebära att PT lider en nackdel till följd av att han vill utöva sin rätt att få utförlig information om anklagelsen enligt artikel 6.3 i direktivet innan han bestämmer sig för att ingå en överenskommelse. En sådan nackdel skulle i stor utsträckning undergräva den rätt att få information om anklagelsen som föreskrivs i direktivet.

ARBETS
DOKUMENT